

Новосколькова Людмила

*кандидат політичних наук, доцент,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0003-1082-7979>*

Взаємозв'язок екологічної дипломатії та безпекової політики в контексті кліматичних викликів

Анотація. Метою дослідження є виявлення та аналіз взаємозв'язку екологічної дипломатії й безпекової політики в умовах сучасних кліматичних викликів, а також визначення основних механізмів їхньої інтеграції в міжнародні та регіональні стратегії забезпечення безпеки.

У дослідженні застосовано комплексний методологічний підхід, який поєднує системний аналіз наукових публікацій останніх п'яти років, порівняльний аналіз інституційних документів ООН, ЄС, НАТО та Африканського Союзу, а також якісні кейс-дослідження на прикладі регіонів MENA й Арктики. Застосовано метод контент-аналізу офіційних резолюцій і стратегічних концепцій, а також метод інституційного картування для оцінки практичних ініціатив у сфері кліматичної безпеки.

У результатах дослідження обґрунтовано концептуальне підґрунтя, в межах якого дипломатичні інструменти спрямовуються на запобігання екологічним кризам, що породжують нові безпекові ризики. З'ясовано, що кліматичні виклики є «множником загроз» через каскадні механізми впливу: від посух і деградації природних ресурсів до соціально-економічної нестабільності та масових міграцій. Встановлено, що міжнародні інституції, зокрема Climate Security Mechanism ООН, «New Climate and Security» Комунікація ЄС і План дій НАТО щодо клімату, інтегрують кліматичний вимір у миротворчі мандати, системи раннього попередження й оборонне планування. Проаналізовано також обмеження чинних ініціатив: політичні суперечності в Раді Безпеки ООН, ризики мілітаризації Арктики та недостатній рівень участі місцевих громад у формуванні стратегій адаптації.

У висновках підкреслюється, що інтеграція кліматично-орієнтованої дипломатії та безпеки має трансформуватися з окремої політики в невіддільний компонент міжнародного стратегічного планування, орієнтованого на довготривалу стійкість. Рекомендується посилити міжінституційну координацію, розширити інструментарій превентивної дипломатії та інклюзивних адаптаційних практик, а також закріпити пріоритетність кліматичної безпеки на всіх рівнях ухвалення рішень.

Ключові слова: кліматична безпека; кліматичні виклики; стратегічні інструменти; регіональна інтеграція; інституційні механізми; адаптація; наукова дипломатія.

Актуальність теми. Інтеграція екологічної дипломатії в безпекову політику набуває особливої актуальності в умовах загострення кліматичних викликів, що дедалі відчутніше впливають на стабільність держав і регіонів. Збільшення кількості екстремальних погодних явищ, загострення дефіциту водних і продовольчих ресурсів та пов'язані з цим міграційні процеси формують нові ланцюги ризиків, які потребують скоординованої міжнародної відповіді. У таких умовах традиційні інструменти безпеки часто виявляються недостатніми для реагування як на негайні, так і довгострокові наслідки зміни клімату. Відповідно, аналіз механізмів взаємодії між екологічною дипломатією та безпековими стратегіями є необхідною умовою розробки ефективних політик і зміцнення резиліентності суспільств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання взаємодії кліматичних змін, безпеки та дипломатії перебуває у центрі уваги провідних дослідників і практиків міжнародних відносин, які розглядають його крізь призму різних теоретичних та емпіричних підходів. Зокрема, змішану методологію для аналізу кліматично-безпекових зв'язків із застосуванням кейсу Кенії пропонує Дж.Пачілло [18]. Критичний аналіз посилюваної інституціоналізації концепції «кліматичної безпеки» та супутніх ризиків мілітаризації підходів здійснюють Дж.Н. Хардт та співавтори [8]. Кількісні дослідження конфліктів і сек'юритизації аналізує А.Арналл. Автор обґрунтовує необхідність реляційного підходу, орієнтованого на агентність [3]. Локалізований і партисипативний підхід до аналізу взаємодій між кліматом і безпекою на прикладі басейну озера Чад пропонує К.Нагараджан [12]. Мережевий аналіз Twitter для картування кліматично-безпекового дискурсу й виявлення основних глобальних акторів застосовує Дж.Туччі [22]. Критичну оцінку адаптації традиційних шкіл міжнародних відносин до викликів «Антропоцену» надає М.МакДональд [10]. Необхідність «планетарного» переосмислення

кліматичної безпеки зі зміщенням фокуса від національного рівня до цілісної системи Землі обґрунтовує С.Далбі [5]. У своєму дослідженні Н.Бремберг та співавтори аналізують, як міжнародні організації та держави формують і реалізують політику реагування на кліматично-безпекові ризики в різних регіонах [4]. Взаємозв'язки між дослідженнями кліматичних конфліктів і стратегій побудови миру з акцентом на локальні контексти висвітлюють Й.Зендіг і Н.Дальмер [19]. Особливості конструювання кліматичної безпеки в дипломатії Східної Азії та його політичні наслідки розглядає Т.Секіяма [20]. Японські академічні та політичні підходи до взаємозв'язку клімату і безпеки узагальнюють К.Одесмі та Т.Секіяма, визначаючи основні дискусії та прогалини [17]. Цифрові методи для аналізу наукової дипломатії у сфері клімату й сталого розвитку пропонує М.Фуентес [6]. Сприйняття екологічної безпеки безпековими акторами ЄС і вплив цього сприйняття на політичні рішення аналізують Д.Кантемнідіс та І.Ботецагіас [9]. Адаптаційні стратегії, чутливі до конфліктів, із виокремленням релевантних індикаторів і кращих практик для нестабільних регіонів узагальнюють М.Надірузаман та співавтори [11]. Через призму безпеки водневої енергетики та політичних наслідків для Австралії й Німеччини розглядають кліматичну дипломатію ЄС Л.Генкок та Л.Воллерсхайм [17].

Попри вагомий внесок дослідників, низка аспектів взаємозв'язку екологічної дипломатії та безпекової політики в умовах сучасних кліматичних викликів усе ще потребує подальшого системного аналізу.

Метою дослідження є аналіз взаємозв'язку екологічної дипломатії та безпекової політики в умовах сучасних кліматичних викликів і визначення основних механізмів їхньої інтеграції в міжнародні та регіональні стратегії забезпечення безпеки.

Завдання дослідження:

- 1) окреслити концептуальні межі екологічної дипломатії та сучасних підходів до безпекової політики, що враховують кліматичні ризики;
- 2) проаналізувати вплив зміни клімату на міжнародну безпеку через призму наукових досліджень останніх п'яти років, виокремивши тенденції та чинники посилення конфліктів;
- 3) простежити інституційні та політичні механізми взаємодії екологічної дипломатії з безпековими стратегіями на глобальному й регіональному рівнях (приклади ООН, ЄС, Африканського Союзу, Арктики) та виробити рекомендації щодо підвищення їхньої ефективності.

Викладення основного матеріалу. Сучасні кліматичні виклики дедалі тісніше пов'язують екологічну сферу з питаннями міжнародної безпеки. Глобальне потепління, деградація довкілля та стихійні лиха вже не розглядаються лише як екологічні проблеми – у міжнародних відносинах вони набули статусу питань безпеки. Зокрема, Програма ООН з довкілля (UNEP) характеризує зміну клімату як «потужний множник загроз», оскільки вона загострює існуючі соціально-економічні конфлікти та сприяє появі нових. Якщо інституції не здатні впоратися зі стресами, спричиненими екологічними проблемами, зростають ризики дестабілізації держав і регіонів. У цьому контексті посилюється актуальність нових стратегій, оскільки екологічна дипломатія та концепція «кліматичної безпеки» дедалі виразніше формують основу сучасної безпекової політики [18; 8, с. 2].

Екологічна дипломатія – це напрям міжнародних відносин, який використовує дипломатичні інструменти для подолання глобальних екологічних проблем [4, с. 343]. Її сутність полягає в перемовинах, угодах та співпраці держав задля сталого розвитку й захисту довкілля. Класичними прикладами є багатосторонні договори, такі як Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (далі – РКЗК ООН) та Паризька угода, які стали результатом кліматичних переговорів і визначили спільні цілі щодо скорочення викидів парникових газів. Екодипломатія охоплює також урегулювання конфліктів, пов'язаних із природними ресурсами, передбачаючи використання дипломатичних засобів для запобігання так званім «ресурсним війнам», зокрема суперечкам щодо води чи землі [19, с. 7].

Безпекова політика традиційно зосереджувалася на військових та геополітичних аспектах, однак із кінця XX ст. її парадигма розширюється, охоплюючи нетрадиційні загрози, серед яких важливе місце посіли екологічні фактори [10, с. 315]. Поняття «екологічна безпека» стало відображенням цього зрушення, оскільки воно розглядає як вплив збройних конфліктів на довкілля, так і роль екологічних змін у провокуванні конфліктів. У 1990-х роках в наукових колах утвердилося розуміння, що довкілля може бути як джерелом, так і чинником ескалації конфліктів, особливо на тлі конкуренції за обмежені ресурси. Відповідно, з'явилися концепції «кліматичної безпеки» й «сек'юритизації» клімату, які передбачають занесення змін клімату до порядку денного національної та міжнародної безпеки як прямої загрози стабільності. Попри початкові дискусії, сьогодні вже сформувався науковий консенсус щодо зв'язку між кліматичними змінами та ризиками для миру й безпеки [4, с. 2].

Можна стверджувати, що на концептуальному рівні формується цілісна межа: екологічна дипломатія прагне спільними зусиллями держав пом'якшити екологічні загрози, тоді як політика безпеки все частіше враховує ці загрози як невіддільну частину національних та міжнародних інтересів. У взаємодії ці підходи покликані дати відповідь на основні питання щодо того, як запобігти тому, щоб зміни клімату та деградація довкілля спричиняли дестабілізацію, і як за допомогою дипломатичних інструментів посилити стійкість (resilience) держав і суспільств до таких загроз.

Зміна клімату безпосередньо впливає на параметри міжнародної безпеки та є «множником загроз» у багатьох регіонах світу. Підвищення глобальної температури та збільшення кількості екстремальних погодних явищ створюють низку проблем, що загрожують стабільності держав, серед яких нестача води й продовольства, деградація земель, екологічні міграції, загострення конкуренції за ресурси та інші [19, с. 5]. За даними ООН, близько 40 % внутрішніх конфліктів за останні десятиліття були пов'язані з боротьбою за природні ресурси: від землі й води до корисних копалин. Виснаження ресурсів унаслідок зміни клімату може підсилювати існуючі соціальні суперечності й призводити до спалахів насильства [20, с. 5–6]. Наприклад, у дослідженнях зафіксовано, що зростання температур і посухи можуть спричиняти соціальні напруження і конфлікти в Африці. Кліматичні зміни загрожують базовим аспектам людської безпеки, що, відповідно, породжує громадські невдоволення та міграційні хвилі, здатні дестабілізувати цілі регіони.

Особливо тривожним є каскадний характер кліматичних ризиків: екстремальні явища в одній сфері (скажімо, посуха) можуть викликати ланцюгову реакцію – неврожай, економічну кризу, масове переселення, політичний колапс [18, с. 5]. Такі непрямі й нелінійні шляхи впливу означають, що кліматичні загрози здатні проявлятися через загострення вже наявних конфліктогенних чинників (етнічних, економічних, територіальних). Уряди багатьох країн та військові структури визнають, що наслідки змін клімату є не гіпотетично віддаленою загрозою, а новим контекстом, в якому доведеться забезпечувати безпеку. Зокрема, аналітики розвідки США попереджають, що вже найближчі десятиріччя фізичні прояви зміни клімату (танення льоду, посухи, підняття рівня моря) посилюватимуть геополітичні «гарячі точки», спричиняючи суперечки за ресурси, хвилі вимушеної міграції та навіть випробування радикальних технологій на кшталт геоінженерії [8, с. 2]. Особливо вразливими є держави, що не мають ресурсів для адаптації – у країнах, що розвиваються, кліматичний стрес підвищує ймовірність внутрішньої нестабільності та конфліктів, створюючи нові виклики для миротворчих і гуманітарних зусиль.

Отже, зміна клімату перетворилася на ключовий чинник міжнародної безпеки. Вона не діє окремо, а посилює існуючі ризики й породжує нові конфліктні осі. У відповідь держави та міжнародні інституції вимушені переосмислювати свої стратегії: інтегрувати кліматичні загрози в системи раннього попередження, враховувати екстремальні погодні умови при плануванні оборонної інфраструктури, підвищувати стійкість громад до потрясінь і активно використовувати дипломатичні механізми для запобігання перетворенню кліматичних викликів на гострі безпекові кризи.

В умовах визнання кліматичних загроз на всіх рівнях формуються інституційні та політичні механізми, які поєднують екологічну дипломатію з безпековою політикою. За останні п'ять років спостерігається активізація таких зусиль у межах міжнародних організацій та національних стратегій. Зокрема, Секретаріат ООН та Рада Безпеки поступово додають кліматичні аспекти до мандатів із підтримання миру. У 2018 р. започатковано міжвідомчий Механізм ООН з питань кліматичної безпеки (Climate Security Mechanism), який об'єднав Департамент з політичних питань і миробудування, Програму розвитку ООН (UNDP) та Програму ООН з навколишнього середовища (UNEP). Цей механізм покликаний системно враховувати кліматичні ризики в діяльності ООН. Він допомагає миротворчим місіям і Постійним координаторам ООН проводити оцінку кліматично зумовлених загроз та розробляти стратегії їхнього пом'якшення. Попри політичні розбіжності, практика ООН рухається вперед: усе більше миротворчих операцій отримують мандат враховувати кліматичні фактори, а співпраця з регіональними організаціями (наприклад, з Африканським Союзом) дозволяє розробляти спільні підходи до кліматичної безпеки [4, с. 346–348].

Європейський Союз став одним із лідерів у впровадженні кліматичних питань до зовнішньої та безпекової політики. У 2023 р. Європейська Комісія та Європейська служба зовнішніх дій ухвалили спільну Комунікацію «Новий погляд на взаємозв'язок клімату і безпеки», яку згодом підтримала Рада ЄС у висновках 2024 р. Ця стратегія визначає, що зміна клімату та деградація довкілля є екзистенційними загрозами для Європи й світу, які підсилюють ризики для миру та навіть підривають обороноздатність. У відповідь ЄС реалізує комплекс заходів: по-перше, покращує аналітику й раннє попередження, зокрема створено системи прогнозування криз, що враховують кліматичні дані, щоб виявляти потенційні осередки напруження. По-друге, інтегрує кліматичний вимір у політику безпеки та оборони: від аналізу впливу клімату на міграційні потоки й пандемії до адаптації військової інфраструктури до екстремальної погоди. По-третє, ЄС залучає екологічних радників до місій та операцій: так званий «Climate Security Package» у межах Спільної політики безпеки та оборони передбачає участь експертів із питань довкілля в кризових місіях – від Африканського Рогу до України – для врахування кліматичних викликів у виконанні мандатів. Наприклад, цивільна Місія Європейського Союзу з розбудови потенціалу (далі – EUCAP) Somalia залучає радників для навчання берегової охорони методам боротьби з морським забрудненням та захисту рибних ресурсів, що зміцнює економічну стабільність країни. У Центральнопівнічній Африці Консультативна місія Європейського Союзу (далі – EUAM) допомагає місцевим силам безпеки протидіяти нелегальній вирубці лісів і видобутку корисних копалин,

адже незаконна експлуатація ресурсів фінансує озброєні групи й підживлює конфлікт. Такі ініціативи ЄС демонструють практичну інтеграцію екодипломатії в безпекову діяльність: від дипломатичних діалогів (наприклад, «зелена дипломатія» зі стратегічними партнерами) до конкретних дій на місцях [4; 6; 9].

З 2021 р. Північноатлантичний альянс здійснює поворот до кліматичної тематики як частини колективної безпеки. Прийнятий НАТО План дій щодо клімату і безпеки став «дорожньою картою» інтеграції кліматичних ризиків у всі аспекти діяльності Альянсу. У 2022 р. в новій Стратегічній концепції НАТО кліматичні зміни вперше визнано «визначальним викликом нашого часу» для безпеки. На практиці це означає, що НАТО оцінює вплив клімату на операції та інфраструктуру, адаптує військове планування до екстремальних умов, скорочує власний карбоновий слід (поставивши ціль досягти вуглецевої нейтральності до 2050 р.). У 2023 р. відкрито Центр передового досвіду НАТО з питань клімату та безпеки (Канада) для пошуку інноваційних рішень та навчання кадрів. Таким чином, навіть класичні оборонні союзи трансформують свою політику: кліматична дипломатія проникає у сферу безпеки через партнерство, обмін даними та спільне планування адаптаційних заходів. Показово висловився один з експертів Альянсу: «Зміна клімату – це не окрема битва, до якої ми готуємось; це нові умови, в яких відбуватимуться всі битви» [13–16].

Водночас Африканський Союз (далі – АС), ураховуючи високу вразливість своїх держав до кліматичних змін, дедалі активніше формує власний кліматично-безпековий порядок денний. Зокрема, у 2021 році Рада миру і безпеки АС доручила Комісії провести panaфриканську оцінку ризиків кліматичної безпеки – African Climate Security Risk Assessment (далі – ACRA), яка має на меті науково обґрунтовано оцінити вплив кліматичних змін на конфлікти й безпеку на континенті, залучаючи регіональні економічні співтовариства, експертів і місцевих стейкхолдерів для врахування регіональної специфіки. Оцінка ґрунтується на концепції «людської безпеки», що охоплює економічні, продовольчі, екологічні та інші аспекти безпеки людей. Попередні висновки ACRA (оприлюднено виконавче резюме на COP28) підтверджують, що кліматична криза в Африці вже загострює наявні проблеми: від конфліктів за землю та воду в Сахелі до загроз прибережним громадам через підняття рівня моря, причому ці фактори переплітаються з історичними й соціально-політичними чинниками (спадщина колоніалізму, бідність, поширення збройних груп). Африканський Союз, не чекаючи глобальних рішень, розвиває власні механізми реагування: закликає інтегрувати кліматичні ризики в системи раннього попередження про конфлікти, зробити миротворчі операції та медіацію «кліматично чутливими», а кліматичну адаптацію – «конфліктно чутливою» (тобто враховувати можливі наслідки для миру). Такий підхід, що фактично поєднує екологічну дипломатію (на глобальних переговорах щодо клімату) із заходами безпеки на місцях, відображає зростання агентності африканських акторів у формуванні порядку денного кліматичної безпеки [1].

Для конкретизації взаємозв'язку екодипломатії й безпекової політики доцільно розглянути декілька регіональних кейсів, де кліматичні виклики особливо помітно впливають на безпеку, а дипломатичні та політичні зусилля спрямовані на пом'якшення цих ризиків. Близький Схід та Північна Африка (далі – MENA) є одним із найвразливіших регіонів до зміни клімату, який уже сьогодні потерпає від екстремальної спеки та хронічної нестачі води. У цьому регіоні розташовані 13 із 20 найбільш зневоднених країн світу, а до 2050 року середня температура може зрости на 4 °С, що призведе до регулярних «ультраекстремальних» теплових хвиль. Кліматичний стрес посилює існуючі проблеми, такі як збройні конфлікти, переміщення населення, слабе врядування, створюючи вибухонебезпечну суміш ризиків. Зокрема, посухи й деградація ґрунтів на північному сході Сирії та Іраку призвели до втрати фермерами засобів для існування напередодні сирійського конфлікту 2011 року, хоча дослідження вказують, що вирішальну роль відіграли помилки в управлінні водними ресурсами та аграрною політикою сирійського уряду. Досвід регіону підтверджує складний, опосередкований зв'язок між кліматом і конфліктами: кліматичні виклики як такі рідко є прямою причиною воєн, але загострюють ситуацію там, де вже існує напруженість, неефективне управління або соціальна несправедливість. Це підкреслює необхідність поєднання екологічної дипломатії з реформами управління. На регіональному рівні виникають ініціативи водної та кліматичної дипломатії, як-от угоди між країнами Близького Сходу про обмін води на енергію (Ізраїль, Йорданія, ОАЕ) та участь держав MENA у глобальних кліматичних самітах, зокрема ОАЕ на останньому COP головували, просуваючи питання адаптації для вразливих країн. Подолання кліматичних ризиків є основною умовою довготривалого миру в регіоні, що підтверджує посилюваний консенсус серед експертів та Ради Безпеки ООН щодо зв'язку клімату й безпеки в MENA [9; 11, с. 194; 13, с. 331–334; 18–19].

Кліматичні зміни в Арктиці відбуваються у два-чотири рази швидше, ніж у середньому на планеті, що призводить до стрімкого танення морського льоду. Цей процес відкриває нові морські шляхи та доступ до ресурсів (нафти, газу, рибних промислів), і водночас провокує геополітичне суперництво між арктичними державами. За оцінками аналітиків, зменшення льодового покриву вже посилює стратегічне суперництво в Арктиці – великі держави нарощують військову присутність та змагаються за контроль над новими транспортними маршрутами. Традиційно Арктика вважалася зоною співпраці, де країни

взаємодіяли в межах Арктичної ради, яка об'єднує 8 приполярних держав і корінні народи, зосереджуючись на екології, наукових дослідженнях і сталому розвитку. Ця рада слугувала успішним прикладом екологічної дипломатії, уклавши низку угод про спільні дії в надзвичайних ситуаціях і захист морського середовища. Однак останні події, зокрема військова агресія росії проти України, підірвали дух співпраці: західні країни призупинили спільні проекти з росією, а питання безпеки в Арктиці стали гострішими. Це створює дилему: з одного боку, потреба в науково-екологічній співпраці залишається актуальною, адже кліматична криза стосується всіх приполярних народів, з іншого – зростає ризик мілітаризації регіону та відсутності ефективних механізмів контролю. У відповідь дипломати деяких арктичних країн просувають ідею «наукової дипломатії» та розширення мандата Арктичної ради, щоб врахувати нові виклики та не допустити ескалації конфліктів. Ситуація в Арктиці демонструє, як тонка рівновага між екологічною співпрацею та безпековим суперництвом може змінюватися під впливом кліматичних змін, наголошуючи на важливості збереження платформ для діалогу навіть у періоди геополітичної напруги [2; 21; 23].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснене нами дослідження дає змогу стверджувати, що за останні п'ять років екологічна дипломатія та безпекова політика все більше переплітаються у відповідь на кліматичні виклики. Концептуально це проявляється в розширенні поняття безпеки: від суто військової до комплексної, «гібридної» безпеки, що враховує екологічні та гуманітарні аспекти. Держави й міжнародні організації визнають: стабільність неможлива без екологічної стійкості, а тому інвестиції в боротьбу зі зміною клімату, адаптацію та стале управління ресурсами є частиною національних інтересів і глобальної безпеки.

Екологічна дипломатія практично змінює інструментарій міжнародної безпеки. Замість реактивних заходів після виникнення конфлікту акцент зміщується на превентивну дипломатію: спільну оцінку кліматичних ризиків, обмін даними, раннє попередження про потенційні кризи, сприяння діалогу між країнами щодо управління спільними ресурсами. Інституційні інновації: від кліматичних радників у миротворчих місіях до кліматично-орієнтованих навчальних програм для військових стають новою нормою. Регіональні організації, такі як ЄС та АС, інтегрують кліматичні пріоритети у свої стратегії миру і розвитку, що свідчить про «озеленення» дипломатії та безпеки на всіх рівнях.

Водночас формування глобальної архітектури кліматичної безпеки стикається з викликами. Політичні розбіжності (як у Раді Безпеки ООН) поки що стримують ухвалення універсальних рішень. Існує ризик зловживання риторикою «кліматичної безпеки», наприклад, для виправдання агресивних дій або відвернення уваги від власної відповідальності за скорочення викидів. Відповідно, украй важливо, щоб екологічна дипломатія залишалася науково обгрунтованою, прозорою та інклюзивною. Залучення вразливих спільнот, урахування принципів кліматичної справедливості та рівності є необхідними умовами легітимності цих зусиль.

Отже, екологічна дипломатія трансформує підходи до міжнародної безпеки, роблячи їх більш проактивними, кооперативними та орієнтованими на довгострокову стійкість. У світі, де зміна клімату стала повсякденною реальністю, гарантувати безпеку означає не лише стримувати військові загрози, але й управляти кліматичними ризиками через дипломатію, розвиток та спільну відповідальність за планету. Ця парадигма поступово формується, прокладаючи шлях до більш згуртованої та безпечної міжнародної спільноти, здатної ефективно протистояти спільним викликам кліматичної небезпеки.

References:

1. «African Climate Security Risk Assessment», *Weathering Risk*, [Online], available at: https://weatheringrisk.org/sites/default/files/document/Africa_Climate_Security_Risk_Assessment_Executive_Summary_0.pdf
2. «About the arctic council», [Online], available at: <https://arctic-council.org/about/>
3. Arnall, A. (2023), «Climate change and security research: Conflict, securitisation and human agency», *PLOS Climate*, No. 2 (3), doi: 10.1371/journal.pclm.0000072.
4. Bremberg, N., Mobjör, M. & Krampe, F. (2022), «Global responses to climate security: Discourses, institutions and actions», *Journal of Peacebuilding & Development*, No. 17 (3), pp. 341–356, doi: 10.1177/15423166221128180.
5. Dalby, S. (2024), «Reframing climate security: The «planetary» as policy context», *Geoforum*, Iss. 155, doi: 10.1016/j.geoforum.2024.104102.
6. Fuentes, M., Cárdenas, J.P., Olivares, G. et. al. (2023), «Global digital analysis for science diplomacy on climate change and sustainable development», *Sustainability*, No. 15 (22), doi: 10.3390/su152215747.
7. Hancock, L. & Wollersheim, L. (2021), «EU carbon diplomacy: Assessing hydrogen security and policy impact in Australia and Germany», *Energies*, No. 14 (23), doi: 10.3390/en14238103.
8. Hardt, J.N., Jayaram, D., Harrington, C. et. al. (2024), «The challenges of the increasing institutionalization of climate security», *PLOS Climate*, No. 3 (4), doi: 10.1371/journal.pclm.0000402.
9. Kantemnidis, D. & Botetzagias, I. (2023), «Understanding the environmental security perceptions of the European Union's security actors», *Sustainability*, No. 15 (17), doi: 10.3390/su151713027.

10. McDonald, M. (2024), «Fit for purpose? Climate change, security and IR», *International Relations*, No. 38 (3), pp. 313–330, doi: 10.1177/00471178241268270.
11. Nadiruzzaman, M., Scheffran, J., Shewly, H.J. & Kley, S. (2022), «Conflict-sensitive climate change adaptation: A review», *Sustainability*, No. 14 (13), doi: 10.3390/su14138060.
12. Nagarajan, C., Vivekananda, J., Pham-Duc, B. et. al. (2024), «Peace in an extreme climate: How climate-related security risks affect prospects for stability in Lake Chad», *PLOS Climate*, No. 3 (10), doi: 10.1371/journal.pclm.0000314.
13. «Climate Change and Security Action Plan», *NATO*, [Online], available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185174.htm
14. «Environment, climate change and security», *NATO*, [Online], available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91048.htm
15. «Strategic Concept», *NATO*, [Online], available at: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
16. «Vilnius Summit Communiqué», *NATO*, [Online], available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm
17. Odeyemi, C. & Sekiyama, T. (2022), «A review of climate security discussions in Japan», *International Journal of Environmental Research and Public Health*, No. 19 (14), doi: 10.3390/ijerph19148253.
18. Pacillo, G., Medina, L., Liebig, T. et. al. (2024), «Measuring the climate security nexus: The Integrated Climate Security Framework», *PLOS Climate*, No. 3 (10), doi: 10.1371/journal.pclm.0000280.
19. Sändig, J., Dalmer, N., Ide, T. & Vogler, A. (2024), «From climate conflicts to environmental peacebuilding: Exploring local dimensions», *Environment and Security*, No. 2 (1), pp. 3–20, doi: 10.1177/27538796241231090.
20. Sekiyama, T. (2022), «Climate security and its implications for East Asia», *Climate*, No. 10 (7), doi: 10.3390/cli10070104.
21. «The Arctic has warmed' nearly four times faster' than the global average», *Carbon Brief*, [Online], available at: <https://www.carbonbrief.org/the-arctic-has-warmed-nearly-four-times-faster-than-the-global-average/>
22. Tucci, G., Carneiro, B., Caroli, G. & Pacillo, G. (2025), «Who talks about climate, peace and security? A social media analysis to identify key global actors», *PLOS Climate*, No. 4 (1), doi: 10.1371/journal.pclm.0000502.
23. «Joint statement on Arctic Council cooperation following Russia's invasion of Ukraine», *U.S. Department of State*, [Online], available at: <https://2021-2025.state.gov/joint-statement-on-arctic-council-cooperation-following-russias-invasion-of-ukraine/>

Novoskoltseva L.

The relationship between environmental diplomacy and security policy in the context of climate challenges

Abstract. The aim of the study is to identify and analyze the relationship between environmental diplomacy and security policy in the context of contemporary climate challenges, as well as to determine the main mechanisms for their integration into international and regional security strategies.

The study uses a comprehensive methodological approach that combines a systematic analysis of scientific publications from the last five years, a comparative analysis of institutional documents from the UN, EU, NATO, and the African Union, as well as qualitative case studies using the MENA and Arctic regions as examples. The method of content analysis of official resolutions and strategic concepts was applied, as well as the method of institutional mapping to assess practical initiatives in the field of climate security.

The results of the study substantiate a conceptual framework within which diplomatic instruments are directed at preventing environmental crises that give rise to new security risks. It has been found that climate challenges are a «threat multiplier» due to cascading mechanisms of influence – from droughts and degradation of natural resources to socio-economic instability and mass migration. It has been established that international institutions, in particular the UN Climate Security Mechanism, the EU's «New Climate and Security» Communication, and NATO's Climate Action Plan, integrate the climate dimension into peacekeeping mandates, early warning systems, and defense planning. The limitations of existing initiatives are also analyzed: political disagreements in the UN Security Council, the risks of militarization of the Arctic, and insufficient participation of local communities in the development of adaptation strategies.

The conclusions emphasize that the integration of climate-oriented diplomacy and security must be transformed from a separate policy into an integral component of international strategic planning focused on long-term sustainability. It is recommended to strengthen inter-institutional coordination, expand the toolkit of preventive diplomacy and inclusive adaptation practices, and reinforce the priority of climate security at all levels of decision-making.

Keywords: climate security; climate challenges; strategic instruments; regional integration; institutional mechanisms; adaptation; science diplomacy.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2025.